

- Volgina, N. S. (1998). *Sintaksis sovremennogo russkogo yazika [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]*. Moskva: Vysshaya Shkola [in Russian].
- Vykhovanets, I. R. (1999). *Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Yermolenko, S. Ya. (2005). *Syntaksys i stylistychna semantyka [Syntax and stylistic semantics]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Zolotova, G. A. (1982). *Kommunikativnyye aspekty russkogo sintaksisa [Communicative aspects of Russian syntax]*. Moskva: Nauka [in Russian].

SHCHUPKO S.

West Ukrainian National University

SYSTEMIC PROCESSING OF COMPLEX SENTENCES IN MIDDLE SCHOOL (EXPERIMENTAL METHODOLOGY)

The article is devoted to the experimental method of studying various types of complex sentences. An integrative role of the syntax of complex sentences is noted. The article clarifies that the tasks faced by the teacher and the students during the systematic elaboration of complex sentences are complex and therefore there are considerable difficulties in their study. For example, when working out general information on complex sentences, we use various types of work on the development of coherent speech: the selection of conjunctions or connecting words, the replacement of certain means of communication by other, synonymous, the formation of a complex sentence of two simple, the division of complex sentences into simple, change the location of parts, etc.

However, all these types of exercises are conducted, in the majority of cases, orally, entirely subject to systematic study of theoretical material, since the main task of the first lessons is the formation of concepts that students will operate by analyzing individual types of complex sentences with one or more subcontractors.

Key words: *grammatical basis of sentence, conjunctions and connecting words, complex structure, synonyms of means of communication of the contracting part with the main, stylistic features of sentences, systematic elaboration of complex sentences*

Стаття надійшла до редакції 15.10.2020 р.

УДК 372.891:371.26:378.14
<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.26.227666>

ТЕТЯНА ЯРНИХ

ORCID 0000-0001-8496-1578

ОЛЬГА РУХМАКОВА,

ORCID 0000-0002-8573-8965

НІНЕЛЬ ОРЛОВЕЦЬКА

ORCID 0000-0002-9417-5236

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто роль ситуаційних задач як ефективного інструменту контролю знань здобувачів вищої освіти. Показано, що методика проведення контролю знань із використанням ситуаційних задач спонукає здобувачів вищої освіти вивчати не тільки основну, а й додаткову навчальну літературу, удосконалити методи самоконтролю знань і умінь.

Ситуаційні задачі є одним із засобів досягнення високої ефективності освітньої діяльності здобувачів вищої освіти при освоєнні ними певних компетентностей через різні види професійної освіти. Особливе значення вони набувають у дистанційній освіті, так як забезпечують високий рівень самостійності та креативності у пізнавальній діяльності здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: *ситуаційні задачі, інструмент контролю, знання, здобувачі вищої освіти*

Вступ. Організація освітнього процесу у вищому навчальному закладі (ЗВО) повинна відповідати світовим стандартам вищої школи, забезпечувати активне мотивування отримання здобувачами вищої освіти (ЗВО) професійних знань і гарантію якісної освіти. Сучасний процес професійної підготовки в Україні здійснюється під впливом вимог європейського освітнього простору. Вища фармацевтична школа динамічно розвивається і постійно змінюється, підвищується якість фахівців із вищою фармацевтичною освітою, що забезпечується шляхом

удосконалення освітніх програм із кожної дисципліни та новим підходом до їх викладання (Коротков; Олексенко, 2004; Лазоришенець, Банчук, Волосовець, та ін., 2009; Лазоришенець, Банчук, Волосовець, та ін., 2009).

Проте досить часто, випускники університетів виявляються не підготовленими до соціального життя, відчувають труднощі у різних ситуаціях (Полат, Бухаркіна, 2008). Саме тому, у теперішній час актуальним є питання підготовки кваліфікованих кадрів. Крім необхідної наукової бази і практичних навичок, важливо розвивати у сучасній людині здатність пошуку, самостійного аналізу інформації, а також інтерес до самонавчання, саморозвитку, самовдосконалення (Гончаренко, 2000; *Медицина біологія*, 2005; Лазоришенець, Банчук, Волосовець, та ін., 2009).

Однією із нових форм ефективних технологій навчання є проблемно-ситуативне навчання із використанням кейсів. Упровадження навчальних кейсів у практику фармацевтичної освіти у даний час є досить актуальним. Кейс являє собою опис конкретної реальної ситуації, підготовленої за певним форматом і призначеної для навчання ЗВО аналізу різних видів інформації, її узагальнення, навичкам формулювання проблеми і пошуку можливих варіантів її вирішення відповідно до встановлених критеріїв.

Кейсова технологія (метод) навчання – це навчання дією. Суть кейс-методу полягає у тому, що засвоєння знань і формування умінь є результатом активної самостійної діяльності ЗВО по вирішенню труднощів, у результаті чого і відбувається творче оволодіння професійними знаннями, навичками та вміннями (Гончаренко, 2000; Малихін, Павленко, Лаврентьєва, Матукова, 2011; Полат, Бухаркіна, 2008).

Превентивним заходом рішення різних труднощів можна вважати практику вирішення ситуаційних завдань, які є одним із різновидів кейс-технологій і можуть бути застосованими практично до будь-яких дисциплін. Рішення ситуаційних завдань (хімічних, математичних, професійних тощо) часто застосовують у медичній, технічній, педагогічній та інших видах професійної освіти.

Цінність ситуаційних задач полягає у тому, що процес їх вирішення розширює кругозір ЗВО, допомагає не тільки системно мислити, здійснювати активну пізнавальну діяльність, самостійно вивчаючи додатковий матеріал, а також застосовуючи вже існуючі знання і компетенції з дисципліни, а й творчо підходити до розуміння сутності та рішення завдання.

Розв'язання ситуаційних задач дозволяє розвивати у ЗВО аналітичні, практичні, комунікативні та соціальні навички та адаптувати їх до реальних проблем сучасного життя. Отже, ситуаційні задачі є одним із важливих засобів навчання у сучасних умовах (Олексенко, 2004; Полат, Бухаркіна, 2008; Тупикін, 2017).

Мета даної роботи. Показати роль ситуаційних задач, як ефективного інструменту контролю знань ЗВО.

Результати. У рамках сучасної університетської освіти немає достатніх розробок у застосуванні ситуаційних задач із метою отримання і розвитку ключових компетенцій, чим й обумовлена необхідність більш глибокого вивчення їх використання.

Відомо, що важливою частиною формування ключових компетенцій у навчальному процесі є практично-орієнтований підхід, який робить акцент на ролі життєвого досвіду, умінь ЗВО застосовувати знання у реальних ситуаціях із яких, згодом, розвивається активізація самонавчання.

Психологічно під ситуаційними задачами розуміють об'єкт розумової діяльності, який містить ситуацію із питанням, що включає у себе умову, функціональні залежності та вимоги до прийняття рішення.

Зі змістовної сторони, ситуаційні задачі являють собою завдання, які включають у себе характеристику ситуації та умов, у яких може виникнути та чи інша ситуація, пропозиція її виправити, знайти вихід із неї тощо.

Вирішення ситуаційних задач вимагає обґрунтованого рішення, залучення додаткової інформації, що робить їх педагогічно ефективними і сприяє розвитку креативності ЗВО. Такий вид діяльності використовується у педагогічному процесі на етапах закріплення нових знань, удосконалення розрахункових і експериментальних умінь, на етапі перевірки і контролю отриманих знань (Полат, Бухаркіна, 2008).

Оцінка знань і умінь ЗВО є важливим структурним і необхідним компонентом процесу навчання та відповідно до дидактичних принципів систематичності, послідовності і міцності навчання має здійснюватися протягом усього періоду навчання.

У процесі контролю знань відбувається їх діагностування та коригування, облік результативності окремого етапу процесу навчання і визначення підсумкових результатів навчання на різному рівні, тобто оцінка знань, умінь і навичок ЗВО.

Крім перевірки, контроль містить у собі оцінювання (як процес) і оцінку (як результат) перевірки. Від правильної постановки оцінки багато у чому залежить успіх навчання, так як оцінка є так званим «зворотним зв'язком», коли викладач отримує інформацію про ефективність вивчення предмету.

Однією із технологій коректної оцінки знань ЗВО є застосування навчальної ситуації, яка може бути побудована на предметному змісті та носити надпредметний характер. Варто звернути увагу на те, що у навчальних ситуаціях повинні бути відображені ті життєві ситуації, із якими ЗВО стикаються або можуть зіткнутися у своїй професійній діяльності.

Більшість авторів відзначають деякі відмінності між традиційними завданнями і ситуаційними задачами, наприклад, при вирішенні ситуаційних задач у ЗВО з'являється пізнавальна мотивація, зумовлена користю отриманих знань для повсякденного життя. Крім того, часто, в умовах ситуаційних задач немає повного матеріалу для їх рішення.

Цей матеріал треба шукати додатково, додумувати, а іноді й придумувати, розвиваючи уяву, виходячи із ситуації (Малихін, Павленко, Лаврентьєва, Матукова, 2011; Полат, Бухаркіна, 2008; Тупикін, 2017).

Зазвичай, завдання має ситуацію – тобто проблему із реального життя, особистісно-значущі пізнавальні питання, додаткову інформацію із даного питання, а також питання для даного завдання. Причому, завдання формується різного типу складності, що допомагає враховувати й індивідуальні особливості ЗВО.

Рішення ситуаційних задач має наступний алгоритм: актуалізація, проблемний етап, цільовий етап, етап вибору засобів вирішення, теоретичний і результативний етапи, генералізація. Ситуаційна задача – це задача, що дозволяє

освоювати у процесі роботи з інформацією послідовний ряд інтелектуальних операцій у вигляді ознайомлення – розуміння – застосування – аналізу – синтезу – оцінки. Проблема, яка лежить в основі ситуаційних задач, повинна бути близька і зрозуміла ЗВО.

На кафедрі технології ліків Національного фармацевтичного університету здійснюється викладання дисципліни «Аптечна технологія ліків», яка закладає фундамент для подальшого засвоєння ЗВО знань та умінь із профільних теоретичних і практичних дисциплін. Для оцінки викладачами якості засвоєння ЗВО знань та моніторингу ефективності вивчення «Аптечної технології ліків» широко упроваджується вирішення ситуаційних задач при контролі засвоєння конкретного змістового модуля, на які розбита дисципліна.

Майбутні фахівці оволодівають навичками вирішення подібних завдань, урізноманітнюють ситуації і поглиблюють отримані знання, накопичують досвід із приготування різних лікарських форм, що відіграє велику роль у формуванні компетентностей провізора (Тихонов, Ярних, Тихонова, та ін., 2015).

Такий контроль здійснюється письмово за картками, які містять три питання, одне із яких є ситуаційною задачею. Особливістю цих задач є те, що у них міститься опис реальної технологічної ситуації, формуються питання, які треба вирішити.

У задачі можуть бути наведені невірні розрахунки, невірна послідовність технологічних операцій, невірна технологія лікарського засобу або неправильне його оформлення до відпуску. Приклад ситуаційної задачі з дисципліни «Аптечна технологія ліків» наведено нижче.

Випишіть рецепт латинською мовою. Дайте характеристику лікарському засобу. Критично оцініть проведені фармацевтом розрахунки, обрану технологію, пакування та маркування препарату.

Візьми: Адонізиду 10 мл

Камфори 1,5

Натрію броміду 2,0

Води очищеної 150 мл

Змішай. Видай. Познач. По 2 столових ложки 3 рази на день.

Фармацевт у підставку відміряв 140 мл води, додав 10 мл 20 % розчину натрію броміду. В ступку помістив 1,5 камфори, подрібнив із 15 краплями етилового спирту, після чого додав невелику кількість готового розчину (за правилом Дерягіна). Потім змив рештою розчину у флакон для відпуску. Чи якісно приготовлений лікарський засіб?

Щоб надати правильну відповідь на задачу ЗВО повинен добре знати матеріал за певною темою. Для перевірки кількостей активних фармацевтичних інгредієнтів (АФІ) та допоміжних речовин ЗВО має провести власні розрахунки та порівняти їх із наведеними в умовах задачі. Для виправлення наведеної технології необхідно знати послідовність технологічного процесу, правила введення різних АФІ у різні лікарські форми з урахуванням їх фізико-хімічних властивостей і чітко уявляти як правильно потрібно оформити лікарський засіб до відпуску.

Застосування ситуаційних задач у практиці навчання дозволяє створити умови для більш повного засвоєння дисципліни та забезпечує формування і розвиток різних компетенцій у ЗВО. При вирішенні ситуаційних задач у ЗВО створюється ставлення до подій і власна модель поведінки, одночасно з цим удосконалюються навички й уміння знаходити потрібну інформацію у різних джерелах, у тому числі і в інтернет ресурсах.

Висновки

1. Розглянуто роль ситуаційних задач як ефективного інструменту контролю знань ЗВО.
2. Методика проведення контролю знань із використанням ситуаційних задач спонукає ЗВО вивчати не тільки основну, а й додаткову навчальну літературу, удосконалювати методи самоконтролю знань і умінь.
3. Показано, що ситуаційні задачі є одним із засобів досягнення високої ефективності освітньої діяльності ЗВО при освоєнні ними певних компетентностей через різні види професійної освіти. Особливе значення вони набувають у дистанційній освіті, так як забезпечують високий рівень самостійності та креативності у пізнавальній діяльності ЗВО.

Список використаних джерел

- Гончаренко, С. У. (2000). *Методика як наука*. Хмельницький: Вид-во ХГПК.
- Коротков, Е. *Концепція якості освіти*. Взято з <http://osvita.ua>.
- Лазоришенець, В. В., Банчук, М. В., Волосовець, О. П. та ін. (2009). Стан підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників і завдання вищої медичної школи щодо її інтеграції до світового освітнього простору. *Медична освіта*, 2, 5-10.
- Медична біологія*. (2005): програма навчальної дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Київ.
- Малихін, О. В., Павленко, І. Г., Лаврентьєва, О. О., Матукова, Г. І. (2011). *Методика викладання у вищій школі*: навч. посіб. Сімферополь: Дайфі.
- Олексенко, В. В. (2004). Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ. *Вища освіта України*, 2, 66-69.
- Полат, Е. С., Бухаркіна, М. Ю. (2008). *Современные педагогические и информационные технологии в системе образования*: учеб. пособ. для студ. вузов. 2-е изд., стер. Москва: Академия.
- Тихонов, О. І., Ярних, Т. Г., Тихонова, С. О. та ін. (2015). *Методологія викладання аптечної технології ліків*: навч.-метод. посіб. для викладачів. Харків: НФаУ.

Тупикин, Е. И. (2017). Ситуационные задачи как средство повышения эффективности образовательного процесса при дистанционном обучении. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*, 4-1, 266-267.

References

- Honcharenko, S. U. (2000). *Metodyka yak nauka [Methodology as a science]*. Khmelnytskyi: Vyd-vo KhHPK [in Ukrainian].
- Korotkov, E. *Kontseptsiia yakosti osvity [Education quality concept]*. Retrieved from <http://osvita.ua/> [in Ukrainian].
- Lazoryshenets, V. V., Banchuk, M. V., & Volosovets O. P. et ed. (2009). Stan pidhotovky ta pidvyschennia kvalifikatsii medychnykh pratsivnykiv i zavdanna vyshchoi medychnoi shkoly shchodo yii intehratsii do svitovoho osvitnoho prostoru [The state of training and retraining of medical workers and the tasks of higher medical school for its integration into the world educational space]. *Medychna osvita [Medical education]*, 2. 5-10 [in Ukrainian].
- Medychna biolohiia [Medical biology]* (2005): prohrama navchalnoi dystsypliny dlia studentiv vyshchykh medychnykh navchalnykh zakladiv III-IV rivniv akredytatsii. Kyiv [in Ukrainian].
- Malykhin, O. V., Pavlenko, I. H., Lavrentieva, O. O., & Matukova, H. I. (2011). *Metodyka vykladannia u vyshchii shkoli [Methods of teaching in high school]: navchalnyi posibnyk*. Simferopol: Daifi [in Ukrainian].
- Oleksenko, V. V. (2004). Efektyvni shliakhy vdoskonalennia zmistu i form pidhotovky spetsialistiv VNZ [Effective ways to improve the content and forms of training of university specialists]. *Vyshcha osvity Ukrainy [Higher education in Ukraine]*, 2. 66-69 [in Ukrainian].
- Polat, E. S., & Buharkina, M. Yu. (2008). *Sovremennyye pedagogicheskie i informatsionnyie tehnologii v sisteme obrazovaniya [Modern pedagogical and information technologies in the education system]: uchebnoe posobie dlya stud. vuzov*. Moskva: Akademiya [in Russian].
- Tupikin, E. I. (2017). Situatsionnyie zadachi kak sredstvo povysheniya effektivnosti obrazovatel'nogo protsessa pri distantsionnom obuchenii [Situational tasks as a means of increasing the efficiency of the educational process in distance learning]. *Mezhdunarodnyiy zhurnal prikladnyih i fundamentalnyih issledovaniy [International Journal of Applied and Basic Research]*, 4-1, 266-267 [in Russian].
- Tykhonov, O. I., Yarnykh, T. H., & Tykhonova, S. O. et ed. (2015). *Metodolohiia vykladannia aptechnoi tekhnolohii likiv [Methodology of teaching pharmacy technology of drugs]: navch.-metod. posib. dlia vykl.* Kharkiv: NFAU [in Ukrainian].

YARNYKH T., RUKHMAKOVA O., ORLOVETSKA N.

National University of Pharmacy, Ukraine

SITUATIONAL TASKS AS AN EFFECTIVE TOOL OF KNOWLEDGE CONTROL OF HIGHER EDUCATION'S APPLICANTS

The organization of the educational process in a higher educational institution must meet the world standards of higher education, provide active motivation for higher education's applicants to obtain professional knowledge and guarantee quality education. The modern process of professional training in Ukraine is carried out under the influence of the requirements of the European educational space.

Higher School of Pharmacy is dynamically developing and constantly changing, improving the quality of specialists with higher pharmaceutical education, which is provided by improving educational programs in each discipline and a new approach to their teaching.

The article considers the role of situational tasks as an effective tool for monitoring the knowledge of higher education's applicants. It is shown that the method of knowledge control using situational tasks encourages higher education's applicants to study not only basic but also additional educational literature, to improve methods of self-control of knowledge and skills.

Situational tasks are one of the means to achieve high efficiency of educational activities of higher education's applicants in the development of certain competencies through various types of vocational education. They are especially important in distance education, as they provide a high level of independence and creativity in the cognitive activity of higher education.

Key words: *situational tasks, control tool, knowledge, applicants for higher education*

Стаття надійшла до редакції 16. 10. 2020 р.